

4. Cenový vývoj

4.1. Deflátor HDP

Celková cenová hladina v české ekonomice v roce 2016 vzrostla.

Celková cenová hladina v ekonomice v roce 2016 vzrostla podle deflátoru HDP o 1,2 %. V porovnání s předchozím rokem se dynamika růstu cenové hladiny prakticky nezměnila. Jen mírně rostly ceny statků spotřebovávaných domácnostmi (0,5 %), cenový růst táhla především spotřeba vládních institucí (1,8 %) a kladné směnné relace (101,1 %). Po čtyřech letech poměrně stabilního růstu stagnovaly ceny investičních statků, když vzrostly o 0,1 %.

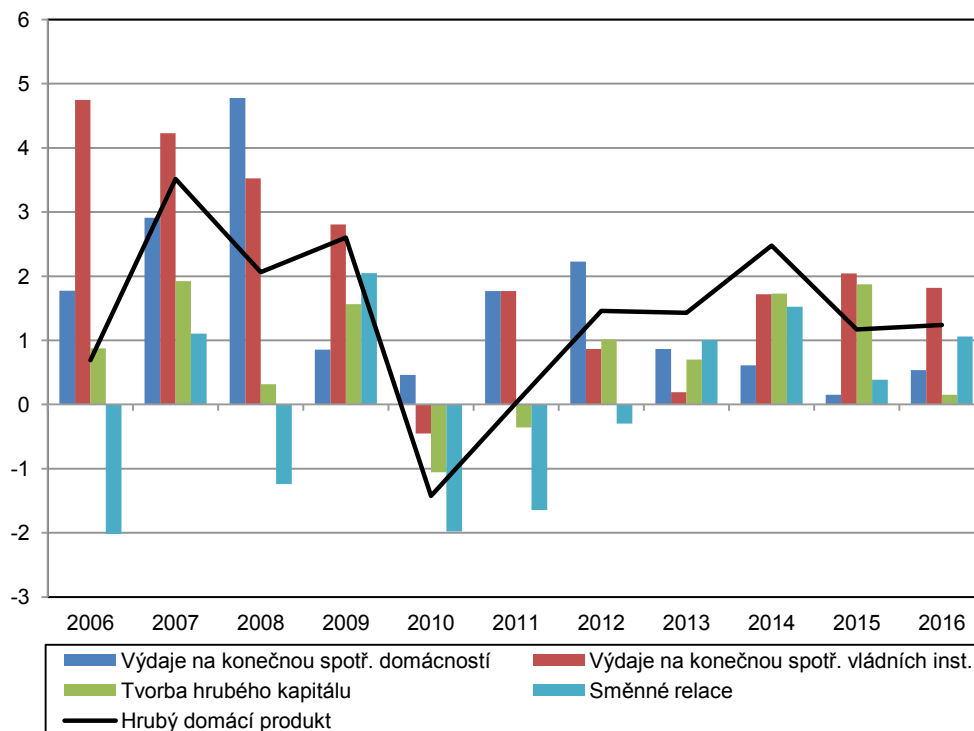
V posledních letech se dynamika cenového vývoje zmiňuje.

Z dlouhodobého pohledu je patrné, že se cenový vývoj po období cenové deregulace srovnal s dynamikou vyspělých ekonomik a v posledních pěti letech byl poměrně vyhlazený. Od roku 1996 se deflátor HDP dostal pod nulu jen v roce 2010 po výrazném propadu cen statků spotřebovávaných vládou, cen investičních statků a směnných relací v reakci na recesi. Od roku 2012 je dynamika růstu cenové hladiny poměrně stabilní. Stagnující růst cen statků spotřebovávaných domácnostmi kompenzovaly ostatní složky HDP a kladné směnné relace.

V letech 2013–2016 byly směnné relace kladné.

Směnné relace byly kladné čtyři roky v řadě, nejdéle od počátku dostupné časové řady. Zasloužil se o to obchod se zbožím, u kterého v letech 2013 a 2014 směnné relace dosáhly 101,5 % a 101,8 % a který má pro českou ekonomiku významnější váhu než obchod se službami, jehož směnné relace byly záporné (97,6 %, 99,9 %). V letech 2015 a 2016 se kladné směnné relace obchodu se zbožím výrazně zmírnily a s nimi celkové směnné relace.

Graf 4.1.1 Deflátor HDP a jeho složek (meziroční změna, v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

4.2. Spotřebitelské ceny

Zrychlení růstu spotřebitelských cen v závěru roku 2016 posunulo celkový průměr nad úroveň dvou předchozích dvou let.

Meziroční růst spotřebitelských cen v roce 2016 dosáhl 0,7 %, čímž mírně překonal předchozí dva roky (0,4 % v roce 2014 a 0,3 % v roce 2015). Mírné zrychlení dynamiky lze přičíst výhradně vývoji v závěru roku. Průměrné meziroční tempo růstu v prvních třech čtvrtletích totiž dosáhlo 0,4 %. V roce 2016 tak bylo ukončena epizoda cenového růstu pod 1,0 %, která trvala téměř tři roky. Hranice inflačního cíle, která činí 2,0 %, nebyla překročena od prosince 2012 do prosince 2016. Podobný vývoj ve vyspělých ekonomikách nebyl výjimečný. Podstředování

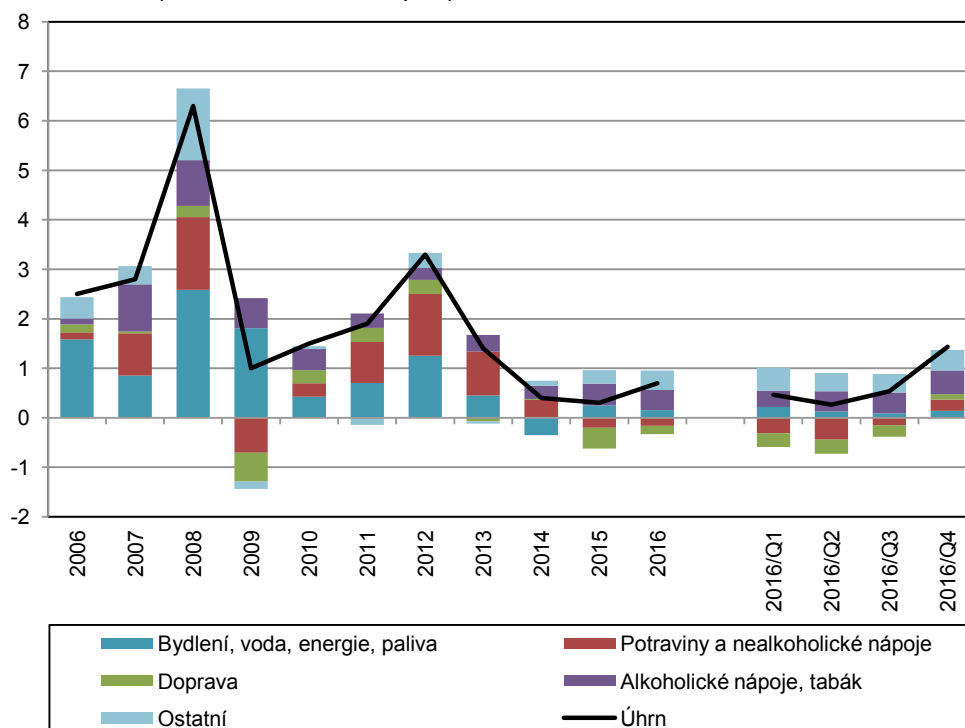

inflačního cíle se zároveň zkombinovalo s téměř nulovými úrokovými sazbami. Nemožnost efektivního provádění standardního pojetí měnové politiky tak vedla k použití nekonvenčních nástrojů, které by umožnily uvolnění měnových podmínek s cílem nastartování cenového růstu. V případě Česka to znamenalo řízené oslabení měny a udržování kurzu nad hranicí 27 korun za euro.

Mírný cenový růst byl udržen díky zvyšování cen alkoholických nápojů.

Vzhledem k váhovému rozložení položek ve spotřebním koši byl vývoj indexu spotřebitelských cen těsně svázan s pohybem cen bydlení a energií (25,1 % spotřebního koše), potravin a nealkoholických nápojů (18,1 %) a dopravy (10,1 %). Čtvrtou nejvýznamnější položkou jsou alkoholické nápoje a tabák. Pro Českou republiku je typická její vysoká váha ve spotřebním koši (9,3 %, 2. nejvyšší v Evropě). Právě výrazný růst cen alkoholických nápojů a tabáku dělí Česko od deflace v posledních dvou letech.

Graf 4.2.1 **Index spotřebitelských cen, rozklad přírůstku**
(meziroční změna, v p.b.)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Z nejvýznamnějších složek spotřebního koše se ve vývoji spotřebitelských cen nejvýrazněji prosazovaly ceny potravin...

Zpomalení meziroční dynamiky cen potravin se začalo výrazněji projevovat během roku 2014. Meziroční pokles, který trval 7 čtvrtletí, lze spojit s výrazným propadem cen mléka, sýrů a vajec mezi lety 2014 a 2015 způsobeným uzavřením ruského trhu evropským potravinám a následným přebytkem mléka a mléčných výrobků na domácím i evropském trhu. Ve stejném období klesaly i ceny váhově významného masa nebo pekárenských výrobků a obilovin. Stabilně rostly ceny ryb, jejich váha v českém spotřebním koši je však velmi nízká.

... a dopravy. Jejich vliv však vyprchal v druhé polovině roku, když se ustálily ceny ropy.

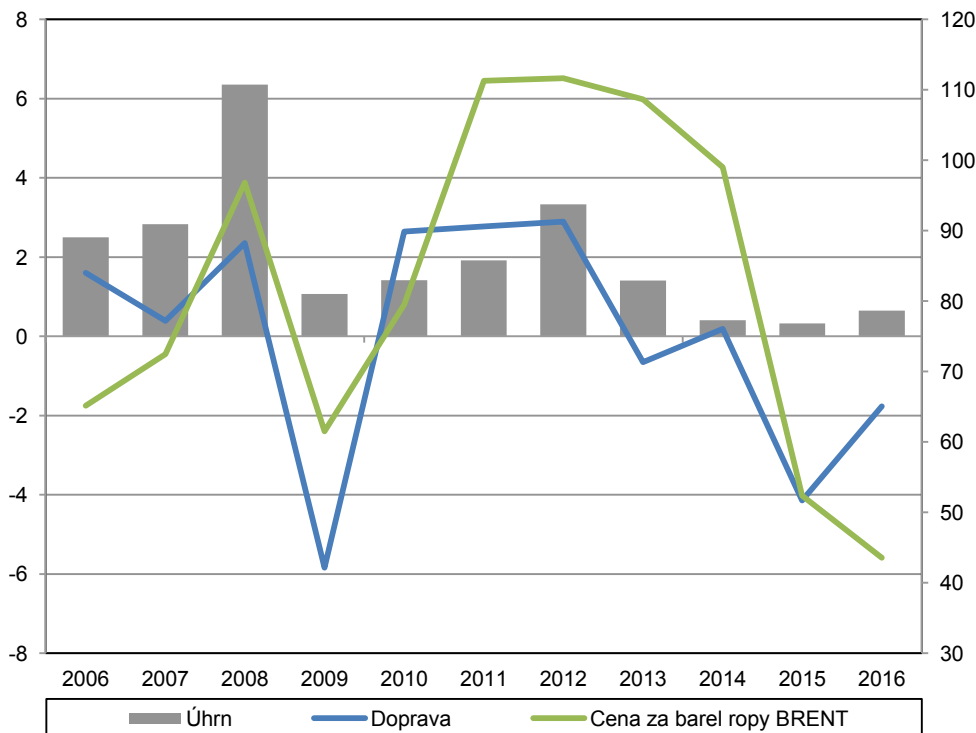
Ropa je klíčovou surovinou pro globální ekonomiku a její cena se v posledních letech dramaticky vyvíjela v obou směrech. Cena ropy na světových trzích obvykle odráží stav nabídky a poptávky a její pohyb může být ovlivněn i geopolitickou situací. Na extrémních hodnotách se drží jen krátkodobě a výjimkou se stalo období let 2011-2014, kdy se poměrně stabilně držela nad hladinou 100 dolarů za barel. V druhé polovině roku 2014 nastal prudký propad a další snížení se událo na přelomu let 2015 a 2016. Stála za nimi kombinace snížení poptávky vyvolané ekonomickou krizí a technologickými změnami a zvýšení nabídky, způsobené vstupem nových producentů na trh a selháním kartelových dohod, které obvykle omezují objem ropy dodané na trh.

Meziroční dynamika cen dopravy byla v posledních dvou letech ovlivněna výhradně náklady na provoz osobních dopravních prostředků, které klesly o 9,5 %

V cenách dopravy se nejvýrazněji projevovaly snížené ceny pohonných hmot. Mírně zrychloval růst cen osobních dopravních prostředků.

v roce 2015 a o 5,3 % v roce 2016. Samotné ceny dopravních prostředků nakupovaných domácnostmi v roce 2015 vzrostly o 1,1 % a povzbuzeny rostoucí poptávkou v roce 2016 vzrostly o 2,3 %. Náklady na bydlení, vodu, energie a paliva tvoří největší část výdajů českých domácností, jejich vliv na vývoj spotřebitelských cen byl však v posledních letech poměrně slabý. Ceny nájemného i vypočteného imputovaného nájemného se posledních pět let jen mírně zvyšují a rozhodující vliv na pohyb cen této položky mají elektrická a tepelná energie, plyn a ostatní paliva.

Graf 4.2.2 **Ceny dopravy a ropy** (celkový index a ceny dopravy meziročně v %, ceny ropy v USD/barel na pravé ose)

Zdroj: ČSÚ, The U.S. Energy Information Administration

Pokles spotřebitelských cen byl společný celé EU.

Vzhledem k úzké provázanosti české ekonomiky se zahraničím není překvapením, že se vývoj spotřebitelských cen v Česku a u jeho nejbližších sousedů v posledních letech příliš nelišil. V roce 2016 dosáhla inflace spotřebitelských cen v celé Evropské unii 0,3 %. Jednalo se o mírné zrychlení oproti předchozímu roku, kdy ceny stagnovaly a obnovení cenového růstu. V posledních čtyřech letech se inflace v eurozóně držela hluboko pod deklarovaným inflačním cílem¹. Evropská centrální banka tak byla nucena použít nekonvenční nástroje monetární politiky – v jejím případě kvantitativní uvolňování. Růst spotřebitelských cen byl v naprosté většině států EU v roce 2016 nižší než 1 % a oživení meziroční dynamiky růstu, které nastalo v druhé polovině roku, bylo rovněž sdílenou událostí v celé unii. Stejně jako v ČR se na propadu meziroční míry inflace podepsala kombinace snížení a následné stagnace cen potravin a nealkoholických nápojů a tři roky trvajících propadu cen dopravy. I ceny bydlení a energií se v letech 2015 a 2016 snižovaly. Naopak cenový růst byl zachován u alkoholických nápojů a tabáku.

Utlumen byl cenový růst i ve státech střední Evropy, u nichž do roku 2009 přetrvávala výraznější dynamika cen.

Státy střední Evropy se ještě na přelomu tisíciletí musely vyrovnávat s výraznými výkyvy cenové hladiny způsobenými transformačními procesy. Na Slovensku byly velké výkyvy cenového růstu utlumeny po vstupu do Evropský mechanismus směnných kurzů (ERM II) v roce 2005. V momentě přechodu na společnou evropskou měnu už se inflace na Slovensku dva roky držela těsně u celoevropského průměru. V Maďarsku se až do roku 2012 růst cen pohyboval nad 4 %. Po recesi

¹ ECB má za úkol zachovávat cenovou stabilitu, která je definována meziročním nárůstem HICP pod hranicí 2 % a zároveň jeho setrváváním v těsné blízkosti 2 % ve střednědobém horizontu.

v letech 2008-2009 se inflační vývoj zemí střední Evropy synchronizoval s celou EU. Polsko i Slovensko v posledních třech letech zažily deflaci, ze které se vymanily až na konci roku 2016. Maďarsko se dotklo nulové hranice inflace v roce 2014 a v následující době zde ceny rostly pomaleji než v Česku.

Ceny nemovitostí svůj růst zrychlily. Podepsala se na tom zvýšená poptávka a nedostatečná reakce nabídkové strany.

Cenový růst na trhu s nemovitostmi se v roce 2016 stal široce diskutovaným tématem. Vzhledem k jeho provázanosti s bankovním sektorem a výrazné roli, kterou hrál hypoteční trh v předchozí globální recesi, vyvolával vývoj obavy. Nabídkové ceny bytů v ČR v roce 2016 vzrostly o 10,0 %. Realizované ceny bytů se zvýšily o 11,6 %. Do zrychlení jejich růstu se promítl jak omezený prostor k vyjednávání v prostředí převisu poptávky nad nabídkou, tak změny plátce daně z převodu nemovitosti (přibližně +1 p.b.). Růst cen zrychloval po celý rok 2016. Zájem o nemovitosti se zvýšil již se začátkem současné konjunktury. Byl poháněn rostoucí kupní silou obyvatel, pozitivními vyhlídkami i mimořádně dostupnými hypotečními úvěry. Sílicí poptávka nastartovala i cenový růst, který byl zabrzděn recesí (realizované ceny klesaly od roku 2009 až do 2013).

4.3. Ceny výrobců

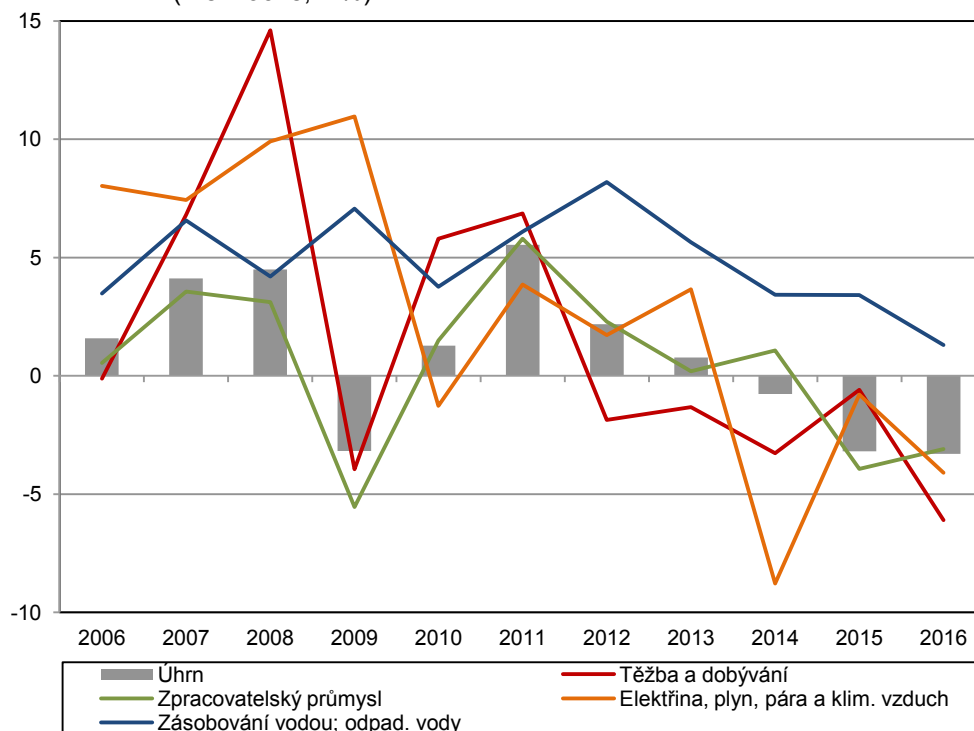
Průmysloví výrobci se potýkali s poklesem cen od roku 2014.

Meziroční propad cen průmyslových výrobců, který trval od roku 2014, pokračoval i v roce 2016. Celkový index cen průmyslových výrobců se snížil o 3,3 %, téměř stejně jako v předchozím roce (-3,2 %). Nicméně prosinec 2016 byl posledním měsícem, ve kterém ceny meziročně klesaly. Ceny průmyslových výrobců v Česku se tak se čtvrtletním zpožděním přidaly ke změně dynamiky v EU.

Zpracovatelský průmysl táhl vývoj celkového indexu. Klesaly hlavně ceny koxu a rafinovaných ropných výrobků.

Vzhledem k významu zpracovatelského průmyslu pro českou ekonomiku je i cenový pohyb v této sekci určující pro vývoj celkového indexu průmyslových výrobců. Ceny u většiny oddílů klasifikace v posledních dvou letech klesaly. Dlouhodobě signifikantní vliv na vývoj cen si udržely v posledních dvou letech ceny koxu a rafinovaných ropných výrobků, které spolu s cenami ropy výrazně klesaly. Pokles indexu prohlubovaly i ceny potravinářských výrobků, nápojů a tabáku (v letech 2015 a 2016 shodně -0,3 p.b.). Rovněž chemické látky a výrobky přirozeně navázané na ceny ropy působily deflačně (-0,5 p.b. v roce 2015 a -0,3 p.b. v roce 2016).

Graf 4.3.1 Ceny průmyslových výrobců podle секcí CZ-CPA (meziročně, v %)

Zdroj: ČSÚ

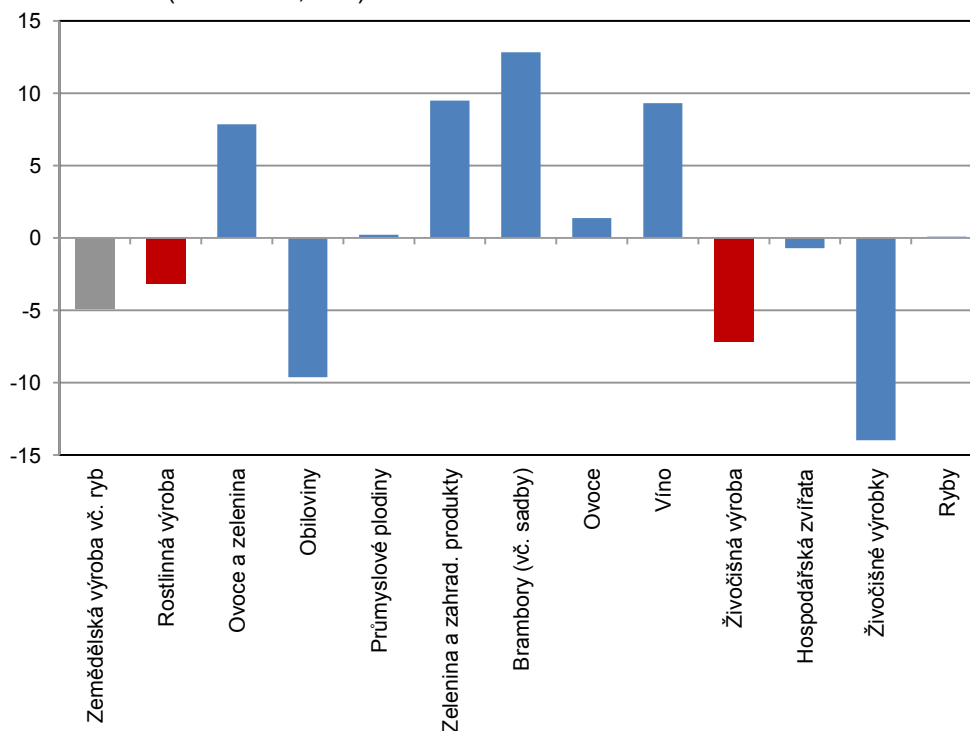
Pokles cen výrobců byl společný celé EU. V závěru roku 2016 se však uvolnil tlak cen ropy a ceny začaly růst.

Pokles cen průmyslových výrobců, který se udal v ČR, byl jen odrazem situace v celé evropské osmadvacitce. Stagnace cen začala už v roce 2013 a v následujících třech letech se index meziročně snižoval o 1,6 % v roce 2014, o 3,3 % v roce 2015 a 1,9 % v roce 2016. Pokles byl společný pro všechny země EU. Podobně společný cenový pohyb se odehrál v závěrečném čtvrtletí roku 2016, kdy se uvolnil tlak cen ropy a téměř všechny evropské země se vrátily ke kladné inflaci. Výrazný pokles cen průmyslových výrobců v roce 2016 zaznamenalo Řecko (-5,4 %), Lucembursko (-6,1 %), Nizozemsko (-5,1 %) a Slovensko (-4,4 %). Ostatní země se pohybovaly okolo průměru EU. Ve Švédsku ceny klesly o 0,1 %, v Polsku o 0,2 % a mírný pokles se objevil u Malty a Velké Británie.

Ceny stavebních prací v roce 2016 mírně rostly.

Ceny stavebních prací a děl v roce 2016 vzrostly o 1,1 %, což bylo o 0,1 p.b. méně než v roce 2015. Růst cen jednotlivých typů stavebních děl byl poměrně vyrovnaný. Blízko celkovému průměru se pohyboval meziroční růst cen všech typů bytových i nebytových budov (0,9–1,3 %). Růst cen inženýrských děl byl rovněž 1,1 %. Slabší dynamiku cen měla vedení trubní, telekomunikační a elektrická (0,9 %). Celková úroveň cenového růstu je výrazně pod předkrizovým průměrem, po období poklesu cen v letech 2010–2013 se však cenový nárůst stabilizoval a odpovídal celkovému inflačnímu prostředí posledních let.

Graf 4.3.2 **Ceny zemědělských výrobců (vč. ryb) v roce 2016** (meziročně, v %)

Zdroj: ČSÚ

Zemědělníci výrobců zažili v letech 2014–2016 poměrně výrazný pokles cen.

Ceny zemědělských výrobců v letech 2014–2016 klesaly, podobně jako ceny průmyslových výrobců. V roce 2016 jejich pokles dosáhl 4,9 % a oproti předchozímu roku se zmírnil o 1,1 p.b. Na poklesu se podílela živočišná i rostlinná výroba, ale byl to především pokles cen živočišných výrobků, který určoval vývoj cen zemědělských výrobků v posledních dvou letech.

Rostlinná výroba se zlevňovala především kvůli své váhově nejvýznamnější složce – obilovinám.

Meziroční pokles cen rostlinné výroby o 3,1 % v roce 2016 nebyl tak výrazný jako u produktů živočišné výroby. Byl způsoben především 9,6% snížením cen obilovin, které váhově tvoří více než polovinu rostlinné výroby. Ceny obilovin nejprve klesly o 14 % v roce 2014 a společně s bramborami se podepsaly na 10,3% poklesu cen rostlinné výroby. Tento společný pokles pokračoval i v roce 2015. V minulém roce se obnovil růst cen ostatních skupin plodin, ceny obilovin však nadále meziročně klesaly. Zlevňovaly všechny obiloviny s výjimkou kukuřice,

z hlediska významu je však nejpodstatnější propad cen pšenice o 12,2 % a ječmene o 9,3 %. Popisovaný pokles cen lze dát do souvislosti s nadprůměrnou úrodou posledních tří let.

Ceny živočišné výroby rovněž klesaly, pokles se však v druhé polovině roku 2016 zastavil.

Ceny živočišné výroby se v roce 2016 meziročně snížily o 7,1 % a oproti předchozímu roku se jejich propad zmírnil o 3,4 p.b. Na poklesu se podílely především ceny živočišných výrobků, hlavně mléka, jehož váha v indexu předurčuje jeho dynamiku. V menší míře než v roce 2015 klesaly i ceny hospodářských zvířat, tento pokles se však v druhé polovině roku 2016 zastavil. Pokles cen mléka lze spojit se snížením poptávky ze strany Ruska, které nastalo v druhé polovině roku 2014, a následným přebytkem mléka na evropských trzích.

Ceny tržních služeb již několik let stagnují.

V posledních třech letech ceny tržních služeb stagnovaly. Jejich meziroční růst dosáhl 0,3 % v roce 2014 a pak se snížil na 0,0 % v roce 2015 a v roce 2016 se držel na 0,1 %. Taková dynamika je poměrně výjimečná, ceny tržních služeb se obvykle pohybují v souladu s hospodářským cyklem a současné oživení je výjimkou. Růst mírně povzbuzovaly výrazně procyklické ceny reklamních služeb, jejich příspěvek byl však v porovnání s předchozími lety značně utlumen. V opačném směru působily ceny pozemní a potrubní dopravy. V roce 2016 k růstu mírně přispěl i nárůst cen architektonických a inženýrských služeb, které se do indexu vlivem hospodářského poklesu v předchozích letech promítaly téměř nezatelně nebo záporně.

4.4. Ceny v zahraničním obchodě se zbožím

Ceny vývozu v loňském roce klesaly. Projevoval se hlavně propad cen minerálních paliv,...

V roce 2016 ceny vývozu meziročně klesly o 3,1 % a prohloubil se tak propad z roku 2015 (-1,7 %). Klesaly ceny ve většině sekcí, nejvýrazněji se však snížily ceny minerálních paliv, maziv a příbuzných materiálů (-13,0 %). Jejich pokles trval od roku 2012 a každý rok se zrychloval. Z vývoje v závěru roku 2016 a na začátku roku 2017 však vyplývá, že klesající trend skončil a ceny exportu minerálních paliv i celého vývozu začaly meziročně růst. Další skupinou výrobků, která výrazně zlevňovala v letech 2015 a 2016 jsou ostatní suroviny. Jejich ceny v minulém roce klesly o 8,1 %. Výrazně zlevňovaly i chemikálie a příbuzné výrobky. Jediné dvě sekce, které v minulém roce zaznamenaly nárůst cen, byly živočišné a rostlinné oleje, kde meziroční zvýšení o 4,4 % zlomilo čtyři roky trvající pokles, a nápoje a tabák, jejichž cenová dynamika zpomaluje a dosáhla 1,1 %.

... která mají vyšší váhu v indexu cen dovozu. Ty tedy klesaly rychleji než ceny vývozu.

Ceny importů v posledních dvou letech rovněž meziročně klesaly. V roce 2016 snížení činilo 4,1 %, o rok dříve to bylo 1,9 %. Podobně jako u dovozu, nejvýraznější pokles zaznamenaly ceny minerálních paliv, maziv a příbuzných materiálů, které se snižovaly v průběhu posledních čtyř let. Byly to ceny ropy, které se staly zdrojem dovážených deflačních tlaků způsobujících nízký růst cen v celé ekonomice. Klesaly ceny většiny výrobků s výjimkou nápojů a tabáku, ale pokles byl u většiny pomalejší ve srovnání s cenami dováženého zboží.

Z tohoto faktu vyplývá i vývoj směnných relací, které byly v posledních čtyřech letech kladné.

Směnné relace byly v posledních čtyřech letech kladné. V roce 2016 dosáhly 100,9 % a překonaly hodnotu z předchozího roku o 0,7 p.b. V kladném směru nejvýrazněji přispívaly směnné relace obchodu s minerálními palivy a mazivy (112,4 %). Oproti roku 2015 se zvýšily směnné relace u živočišných a rostlinných olejů a dosáhly 104,8 %. Ve směru poklesu působily směnné relace obchodu s potravinami (97,4 %), s ostatními surovinami (94,9 %) a s chemikáliemi (98,1 %). Podobně jako u výsledků měřených deflátorem HDP překonaly směnné relace výrazněji 100 % v letech 2013 a 2014 a následně byly utlumeny. Ačkoli hodnota směnných relací za celý rok 2016 byla vyšší než 100 %, vliv minerálních paliv na konci roku vyprchal a období kladných směnných relací tak s rokem 2016 pravděpodobně skončilo².

² Od ledna 2017 zůstávají směnné relace záporné.